

Málnássy András¹

A török terrorelhárítás és a védelmi ipar kihívásai az „arab tavasz” eseményeit követően (2011–2017) – az Iszlám Állam terrorszervezet jelentette fenyegetések nemzetbiztonsági aspektusai

Challenges for Turkish Counter-Terrorism and Defence Industry following the Arab Spring (2011–2017) – Aspects of National Security Threats Posed by the Islamic State’s Terrorist Organisation

A dinamikusán változó globális tendenciák mellett a terrorizmus jelenleg is a biztonsági kihívások egyik kiemelt területe, amelynek a megelőzése átfogó és komplex megközelítést igényel. A stratégiai környezet átalakulása mellett a terrorcselekmények elkövetési módszerei is változnak, ezért szükséges a terrorizmus elleni fellépés eszközrendszerét is folyamatosan tanulmányozni és felülvizsgálni annak érdekében, hogy az megfeleljen az éppen aktuális követelményeknek. A tanulmány az Iszlám Állam tevékenységét, annak körülményeit – rávilágítva a nemzetbiztonsági kihívásokra – mutatja be egy geopolitikai szempontból is kiemelt fontosságú országban, Törökországban. Az elmúlt években megjelent könyvek, tanulmányok és elemzések egyre több információval szolgálnak a terrorszervezet működésével és korábbi hálózatépítési módszereivel kapcsolatban, amely befolyásolta a közel-keleti régió biztonságát, és hatással volt Európára is. Jelen tanulmány egy korábbi kutatás új szempontjait mutatja be, megjelenítve a terrorizmus jelentette kihívások sokféleségét.

Kulcsszavak: terrorizmus, Törökország, Iszlám Állam, nemzetbiztonság, védelmi ipar

¹ Doktorandusz, Pécsi Tudományegyetem Földtudományok Doktori Iskola Geopolitikai Doktori Program, e-mail: malnassy.andras@gmail.com

In addition to dynamically changing global trends, terrorism is still one of the cornerstones of security challenges, the prevention of which requires a comprehensive and complex approach. In addition to the development of the strategic environment, the methods of committing terrorist acts are also changing, therefore it is necessary to constantly review the tools of counter-terrorism in order to fully comply with the current requirements. This study presents the activities of the Islamic State and its circumstances in Turkey, a country of great geopolitical importance, highlighting the challenges to national security. Books, studies and analyses published in recent years provide more and more information on the operation of the terrorist organisation and its previous networking methods, which has affected the security of the Middle East region and has had an impact on Europe as well. This paper presents a new perspective of previous research, illustrating the diversity of challenges posed by terrorism.

Keywords: *Terrorism, Turkey, Islamic State, national security, defence industry*

1. Bevezető

Az Iszlám Állam² katonai előretörése jelentős biztonsági kihívásokat támasztott Törökország számára. A biztonsági környezet romlásával a kis-ázsiai országban megszorodtak az öngyilkos merényletek, a robbantásos és az egyéb haditechnikai eszközökkel elkövetett terrorcselekmények, valamint a rakétákkal végrehajtott támadások. Ezen erőszakos cselekmények egy része összefüggésbe hozható azzal, hogy Törökországból iszlamista és dzsihadista csoportokhoz való csatlakozás szándékával nagy számban utaztak ki Szíriába az úgynevezett külföldi terrorista harcosok,³ akik a konfliktusövezetben radikalizálódtak, katonai kiképzésben részesültek, harci tapasztalatot szereztek, majd visszatértek a kiinduló országba. A szíriai harcokban több ezer török állampolgár vett részt olyan dzsihadista szervezetek oldalán, mint az Iszlám Állam, a Dzsabat Fatah al-Sham,⁴ vagy a szalafista Ahrar al-Sham.⁵

A szíriai radikális csoportok és terrorszervezetek katonai műveleteivel párhuzamosan jelentősen megnőtt a török–szír határszakaszon átkelő menekültek száma. A migrációs hullámot kihasználva dzsihadista harcosok jutottak be Törökországba, nemzetbiztonsági kockázatot jelentve ezzel az országnak. A kis-ázsiai országot a radikális személyek gyakran pihenőhelyként, logisztikai központként, búvóhelyként, toborzó tevékenységük kifejtésére, illetve kiképzésre is használták. Törökország geostratégiai elhelyezkedése pedig lehetőséget biztosított a dzsihadista személyek Európába utazására, hogy oda is kiterjessék radikális tevékenységüket, amelyet úgynevezett „spillover” hatásként értékelhetünk.

² A terrorszervezet angol elnevezése Islamic State of Iraq and the Levant, azaz Iraki és Levantei Iszlám Állam. A Daesh a szervezet arab nevének rövidítése. A szerző a szervezetre egységesen az Iszlám Állam elnevezést használja.

³ A kifejezés angol megnevezése *foreign terrorist fighters*. A szerző külföldi harcosnak tekinti egy polgárháború kapcsán azt a helyi állampolgársággal nem rendelkező személyt, aki önszántából csatlakozik az egyik harcoló csoporthoz.

⁴ A szervezet korábbi neve al-Nuszra Front.

⁵ Aaron Stein: Islamic State Network in Turkey, Recruitment for the Caliphate. *Atlantic Council*, 2016. október 3.

2. Az Iszlám Állam műveleti tevékenysége Törökországban

2.1. Az országban folytatott toborzó tevékenység

Az iszlamista szervezetek toborzó tevékenységük során különböző módszereket alkalmaznak. Ezek közé tartozik a személyes kapcsolatokon alapuló meggyőzés (ügynevezett szemtől szemben vagy kis csoportokban végrehajtott toborzás), vagy a „rábeszélés technikája” olyan személyek körében, akik a társadalom periferiáján helyezkednek el és kiszolgáltatott helyzetben vannak.⁶ Az Iszlám Állam toborzói gyakran elszigetelt csoportokat vesznek célba, akik könnyen befolyásolhatók és nyomás alá helyezhetők, illetve sok esetben az adott kormány politikája ellen foglalnak állást, többségükben kiábrándultak a fennálló politikai rendszerből. A megfelelő személy kiválasztása, majd meggyőzése után elkezdődik a radikalizációs folyamat, amely általában egy négy hónapos törökországi vallási oktatással vette kezdetét. A vallási felkészítés után az adott személyt Szíriába küldték, ahol találkozott az Iszlám Állam tagjaival, és csatlakozott egy, a terrorszervezet kötelékében működő török egységhez. A szíriai tartózkodás alatt a radikális személy vallási és katonai kiképzése is folytatódott, és annak befejeztével a toborzók eldöntötték, hogy a dzsihadista adminisztratív, vagy Szíriában harctéri feladatokat lásson-e el, illetve adott esetben Törökországban hajtson végre terrorcselekményeket.⁷

Az Iszlám Állam toborzó tevékenysége során sikeresen használta a közösségimédia-platformokat. A terrorszervezet török nyelvű propagandatevékenysége a 2010-es évek közepére egyre intenzívebb lett, és a török társadalom azon szegmensét célozták meg, akik körében népszerű gondolat lehet a Közel-Keleten egy kalifátus létrehozása. Török radikálisok több esetben a Facebookon és más közösségimédia-felületeken népszerűsítették az Iszlám Állam tevékenységét, pozitív jelentéstartalmú képeket helyeztek el a Szíriába való utazásukról, gyakran összekapcsolva szülővárosuk szimbólumait a terrorszervezet propagandaüzeneteivel.⁸ 2013-tól jellemző volt, hogy több török nyelvű radikális hírforrás kezdte használni az Iszlám Állam narratíváit. 2015-ben az Iszlám Államhoz köthető al-Hayat Media megkezdte török nyelvű hírfolyamának, a *Darul Hilafe*-nek a sugárzását, valamint elindítottak egy online folyóiratot, a *Konstantiniyye*-t.⁹

2.2. Az Iszlám Állam online radikalizációs tevékenysége a Twitteren

Az online radikalizáció esetében elsősorban az identitás- és válaszkérés fázisában lévő fiatalabb korosztályok befolyásolhatók a szélsőséges szervezetek által, de szintén

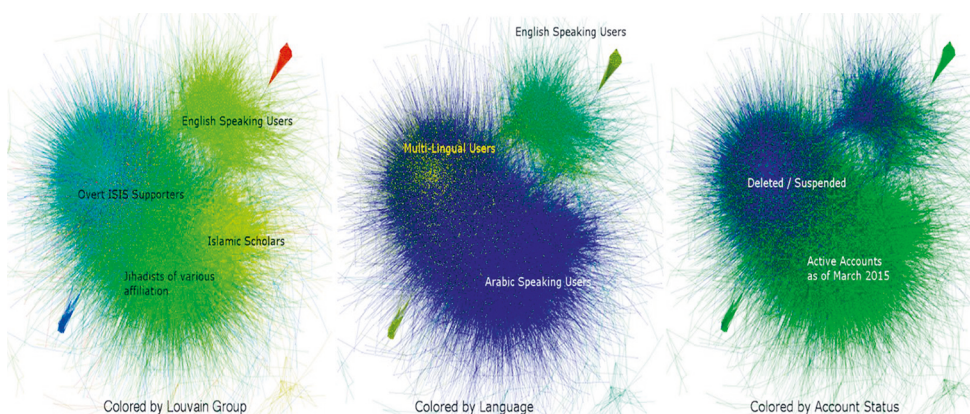
⁶ Scott Gerwehr – Sara Daly: *Al-Qaida: Terrorist Selection and Recruitment*. Rand Report, 2006. 5.

⁷ Stein (2016): i. m. 11.

⁸ S. G. Grimaldi – Selim Koru: *Is the Islamic State Trying to Draw Turkey into Syria? War on the rocks*, 2016. május 13.

⁹ Grimaldi–Koru (2016): i. m. 2–3.

a toborzás célpontjai lehetnek a beilleszkedési nehézségekkel küzdő, csalódott, adott esetben mentális problémákkal élő személyek is. A Sidar Global Advisors (SGA) elnevezésű szervezet megvizsgálta az Iszlám Államhoz köthető dzsihadista tartalmú Twitter-fiókok működési mechanizmusát. A kutatás 137 radikális személy fiókját és 693 533 bejegyzést vizsgált meg kulcsszavas kereséssel, az érintett témákra, valamint a geolokációra fókuszálva. Az elemzés megállapította, hogy a „radikális tweetek” többsége három nagyvároshoz, Isztambulhoz, Ankarához és Izmirhez voltak köthetők. A tweetekben használt leggyakoribb kifejezések a dzsihád, a hitetlen, valamint a Nuszra szavak voltak, utóbbi utalva az al-Nuszra Front terrorszervezetre. A gyakran használt szavak között szerepelt továbbá a Jeruzsálem, a mudzsahedin, illetve a cionista.

1. ábra: Az Iszlám Állam propagandatevékenysége a Twitteren – hálózati rajz

Forrás: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0181405.g003>

A kutatás készítésének ideje alatt a szolgáltató a Twitter-fiókok többségét felfüggesztette, azonban a fióktulajdonos, másik néven, számos esetben új profilt hozott létre, amelyen keresztül tovább terjesztette a radikális tartalmakat (1. ábra). Az elemzés rávilágított arra is, hogy ezek a fiókok fokozottan aktívak voltak olyan időszakokban, amikor egy Iszlám Államhoz köthető terrorcselekményt hajtottak végre. A radikálisok a propaganda mellett meggyőzésre, vallási tanításra és „hittérítésre” is használták a Twitter-bejegyzéseket.¹⁰ A 2017. január 1-jei Reina nightclubban elkövetett terroristámadás estéjén a „tweetelő” számos bejegyzést helyeztek el, amelyek elítélték az iszlám által tiltott alkoholfogyasztást, valamint a szórakozóhelyen jelen levő nők helytelen öltözködésének megbüntetésére szólítottak fel.¹¹ A Reina terroristámadást követően a török rendőrség 347 közösségimédia-fiókot vizsgált meg gyanús tartalmuk miatt, és kérte a felfüggesztésüket. A hatósági vizsgálatok a nyomozás során megállapították, hogy a radikális tartalmak ellen korlátozottak a rendvédelmi szervek lehetőségei. Jelentős kihívást jelentett, hogy több esetben is a letiltást követően

¹⁰ Merve Tahiroglu – Jonathan Schanzer: Islamic State Networks in Turkey. *Foundation for Defense of Democracies*, 2017. március 29.

¹¹ Ezgi Basaran: Secular Citizens of Turkey Have Never Felt So Alone. *The Washington Post*, 2017. január 3.

ugyanaz a személy más felhasználónéven létrehozott új fiókján keresztül tovább tudta folytatni káros tevékenységét.¹²

2.3. A Reina terrorcselekmény elkövetője

A 39 halálos áldozatot és 71 sérültet követelő Reina terrortámadás elkövetője az üzbég nemzetiségű Abdulkadir Masharipov, vagy ahogyan az Iszlám Állam katonájaként nevezték, Mohammed Horaszani volt. A férfi 1983-ban látta meg a napvilágot egy kirgizisztáni, többségében üzbégek lakta kisvárosban. Masharipov Üzbegisztánban a Fergana Állami Egyetemen fizika és számítástechnika szakon tanult, négy nyelven, üzbégül, arabul, kínaiul és oroszul beszél. Az üzbég hatóságok információi szerint a radikális férfi 2011 óta lehetett tagja az Iszlám Állam terrorszervezetnek.¹³

Masharipov őrizetbe vételét követően a török rendőrségnek elmondta, hogy katonai kiképzésben részesült 2010-ben egy al-Káida táborban, Afganisztán határ menti területén. A kiképzést követően Pakisztánba utazott, az ott-tartózkodása során az Iszlám Államhoz csatlakozott, és hűségesküt tett a terrorszervezet emírjének, Abu Bakr al-Bagdádinak.

A török rendőrség a nyomozás során megállapította, hogy Masharipov a terrortámadás elkövetése előtt egy évvel érkezett Konyába, és megkezdte a terrorcselekmény előkészítését. A férfi utazását az Iszlám Államhoz köthető személyek segítették, és a terrorcselekmény végrehajtását Rakkából irányították. A hatóságok információi szerint segítőivel még a pakisztáni tartózkodása során építhetett ki szoros kapcsolatot.¹⁴

2.4. A Reina terrortámadás végrehajtása

A gyanúsított kihallgatás során Masharipov elmondta, hogy 2016. december 25-én a Telegram üzenetküldő szolgáltatáson keresztül kapott utasítást Rakkából, az Iszlám Állam egyik vezetőjétől, egy úgynevezett Abu Shuhadától. Az utasítás arra vonatkozott, hogy Masharipov az újév napján hajtson végre terrortámadást Isztambulban. Az üzbég férfi a városba érkezését követően egy számára ismeretlen férfitől egy AK-47 típusú gépkarabélyt és három kézigránátot kapott. A fegyvereket Masharipov az általa bérelt lakásban vette át az ismeretlen férfitől.¹⁵

Masharipov első számú célpontja az isztambuli Taksim tér lett volna, ahol az újév alkalmából nagyszámú ünneplő tömeg jelent meg. Az elkövető a kiválasztott célponttól „selfie” videót készített, amelyet Abu Shuhada jóváhagyott, és kiadta a parancsot a terrorcselekmény végrehajtására. Az üzbég férfi a helyszínre érkezését követően

¹² Tahiroglu–Schanzer (2017): i. m. 23.

¹³ Göktuğ Sönmez: *Reina Saldırısı, Maşaripov ve Orta Asya'da Radikalleşme*. ORSAM Bölgesel Gelişmeler Değerlendirmesi, 2017. no. 56.

¹⁴ Ulusal: Reina saldırıganı Abdulkadir Masharipov'un eşi Zarina Nurullayeva, İŞİD'in kaçırıldığı oğlunun bulunmasını istedi. 2017. február 4.

¹⁵ Elif Altın: Son dakika... Reina katliamcısından şok ifadeler! Oğlunun intihar eylemcisi olmasını istemiş. *Milliyet*, 2017. február 11.

azonban elvetette a támadás lehetőségét, mivel túlságosan nagy volt a rendőri készség a közterületen. A körülményeket mérlegelve Abu Shuhada egy másik célpont kijelölésére utasította Masharipovot, aki a közelben található, ugyanakkor kevésbé biztosított Reina szórakozóhely megtámadását választotta. A terrorista ezt követően taxiba szállt, és a szállásán elrejtett fegyverek felvétele után a szórakozóhelyre sietett. Masharipov először az ajtóban álló rendőrtisztre támadt, majd berontott a szórakozóhely egyik zárt termébe, és tüzet nyitott az ott ünneplő közönségre. A terrortámadást követően a férfi elmenekült. Masharipovot mintegy két hét múlva fogták el a török rendőrök Isztambul egyik európai körzetében, Esenyurt városrészben. A terrorista által bérelt szálláshelyen a hatóságok két darab drónt, kézi fegyvereket, SIM-kártyákat és mintegy 200 ezer dollár készpénzt találtak és foglaltak le.¹⁶

2.5. Az Iszlám Államhoz köthető radikális csoportok Isztambulban

A török rendőrség a nyomozás során megállapította, hogy Masharipovot Isztambulban egy kiterjedtebb terroristahálózat támogatta. A támadás végrehajtását követően Masharipov öt különböző menedékházban bujkált, és egy szenegáli, egy szomáliai és egy egyiptomi nő, valamint egy iraki férfi segített neki a hatóságok előli elrejtőzésben. A három nőről a hatóságok később megállapították, hogy az Iszlám Államhoz köthető személyekről van szó. A menekülés során Masharipov Isztambul Zincirlikuyu, Başakşehir és Esenyurt kerületeiben próbált elrejtőzni. A menedékházat, amelyben Masharipovot végül a török rendőrség letartóztatta egy Muaviye álnévű, az Iszlám Államhoz köthető személy felügyelte. A nyomozás rámutatott, hogy Muaviye több, Isztambulban működő menedékházat is működtetett.¹⁷ A rendőri intézkedések során további radikális személyeket – köztük az Iszlám Állam emírjét (helyi vezetőjét) is – előállítottak, akiről később beigazolódott, hogy több esetben a terroriszervezethez köthető harcosokat bújtattak, vagy segítettek a hatóságok előli elrejtőzésben.¹⁸

A török rendőrség szerint a Reina terrortámadás elkövetőjét legalább 50 személy támogathatta a terrorcselekményt megelőzően, illetve azt követően. A terrorcselekménnyel összefüggésben letartóztatottak többségéről elmondható, hogy azok a kaukázusi és közép-ázsiai régióból érkeztek, és orosz anyanyelvűek voltak. A török rendvédelmi erők kiterjedt nyomozása során több mint 100, terroristák bújtatására használt menedékházat találtak Isztambulban, amelyek bizonyíthatóan összefüggésbe hozhatók az Iszlám Állam terroriszervezettel.¹⁹

¹⁶ Özgür Altuncu – Idris Tiftikci: Reina saldırısının evinden çıkan Türkçe not!, *Hurriyet*, 2017. február 17.

¹⁷ Haber Turk: DEAŞ'ın ,kadı'sı Ebu Cihad kod isimli Yasser Mohammed Salem Radown tutuklandı. 2017. január 25.

¹⁸ CNN Turk: DEAŞ'ın ,kadı'sı Yasser Mohammed Salem Radown tutuklandı. 2017. január 25.

¹⁹ Ahmet S. Yayla: The Reina Nightclub Attack and the Islamic State Threat to Turkey. *Combating Terrorism Center Sentinel*, 10. (2017), 3. 9–17.

2.6. Az Iszlám Állam kiterjedt hálózata Törökországban

Az úgynevezett „isztambuli csoport”, amely segítette a Reina terrortámadás elkövetőjét csak egy része volt az országban tevékenykedő Iszlám Államhoz köthető hálózatnak. A terrorszervezet mintegy 2200-2400 török tagot toborzott, akik kiutaztak Szíriába, és harci cselekményeket folytattak. Ezen személyek egy része visszautazott Törökországba, egy másik részük elhunyt vagy kint maradtak a konfliktusövezetben.²⁰

Az Iszlám Államhoz köthető terroristák és radikális segítők száma 2015-ben körülbelül 2000 főre növekedett Törökországban. A törökországi „sejteknek” több funkciója is volt, többek között toborzási tevékenységet végeztek, pénzügyi és logisztikai támogatást nyújtottak az Iszlám Állam művelési tevékenységéhez, valamint menedékhelyeket biztosítottak és úgynevezett menedékházakat működtettek a szervezet tagjai számára.

Az Iszlám Állam törökországi hálózatai különböző „funkcionális” sejtekből tevődtek össze, tagjaik pedig nemcsak török, hanem külföldi állampolgárok is lehettek. Az egyes sejtek a török nagyvárosokban szétszórva, munkafolyamatokra specializálódva működtek, amelyek lehetnek a terrortámadások végrehajtásáért felelős úgynevezett *emni*;²¹ hírszerző; logisztikai; fegyverbeszerzéssel foglalkozó; a szír–török határral kapcsolatos feladatokat ellátó; kommunikációs vagy pénzügyi egységek. A sejtek a városokban működő emír ellenőrzése alá tartoztak, amelyek a regionális vezetőknek (szintén emír) feleltek, és jelentettek. Az egységek közül kiemelhetők az *emni* és a hírszerző csoportok, amelyeket közvetlenül Rakkából utasítottak és irányítottak.²²

A törökországi terrorista sejtek struktúrájukat tekintve kétféle módon épültek fel. Az egyik csoportba a kizárólag török nemzetiségűekből álló, kevésbé tapasztalt személyek tartoztak. Ezen személyek elsősorban öngyilkos merényleteket hajthattak végre. Erre a típusú csoportra példa a „Dokumacı hálózat”, amelynek tagjai 2015-ben Diyarbakır településen hajtottak végre robbantásos merényletet. A másik típusba tartozó csoportokat alapvetően a külföldi terrorista harcosok alkották, akik nem „keveredtek” más sejtekkel, és többnyire a Kaukázus térségéből, Dagesztánból, Csecsenföldről és Ingusföldről érkeztek, illetve a közép-ázsiai volt szovjet tagköztársaságokból utaztak Törökországba. E harcosok számára előnyt jelentett, hogy azonos nyelvet beszéltek, amely segítségével könnyebb és hatékonyabb volt a koordináció és az együttműködés.²³ A Reina szórakozóhelynél, valamint a 2016. június 28-án az isztambuli repülőtérnél végrehajtott terrorcselekmények előkészítésénél a kaukázusi és a közép-ázsiai külföldi harcosok fontos szerepet játszottak. Utóbbi terrorcselekményt két dagesztáni nemzetiségű férfi, Rakim Bulgarov és Vadim Osmanov hajtotta végre, akik egy hónappal a merényletek előtt érkeztek Törökországba.²⁴ A terrortámadás tervezője pedig egy csecsen nemzetiségű férfi, Akhmed Rajapovich Chatayev volt,

²⁰ United States Institute of Peace: The Jihadi Threat: ISIS, Al Qaeda and Beyond (2016. december 12.).

²¹ Az Iszlám Állam titkosszolgálat.

²² Yayla (2017): i. m. 12.

²³ Gambhir Harleen: Isis Declares Governorate in Russia's North Caucasus Region. *Institute for the Study of War*, 2015. június 23.

²⁴ Duygu Güvenç: Bombadan 10 gün geçti, açıklama yok. *Cumhuriyet*, 2016. július 6.

aki az Iszlám Állam magas rangú vezetőjeként 2013 és 2015 között Törökországban tartózkodott.²⁵

Ahogy azt korábban a Reina terrorcselekmény előkészítésénél említettem, az Iszlám Állam terrorszervezet számos menedékházat alakított ki tagjainak elrejtésére Törökország-szerte, elsősorban a nagyvárosokban. Ezeket a búvóhelyeket az Iszlám Állam tagjai többször használták, mind a törökországi, mind pedig a határon túli, Szíriába irányuló mozgásaik támogatására és a logisztikai útvonalak biztosítására.²⁶ A török rendőrség információi szerint a terrorszervezet több kiképzőközpontot tartott fent Sincan, Altındağ, Etimesgut és Çubuk településeken, ahol török fiatalokat készítettek fel erőszakos cselekmények végrehajtására.²⁷ Az isztambuli nemzetközi repülőtéren elkövetett terrorcselekménnyel kapcsolatban például a török hatóságok megállapították, hogy az egyik elkövetőt, Vadim Osmanovot, egy az Iszlám Államhoz köthető törökországi táborban képezték ki a merénylet végrehajtására.²⁸

3. A török hatóságok intézkedései az Iszlám Állam jelentette nemzetbiztonsági kockázatokra

Az Iszlám Állam az „arab tavasz” eseményeit követően kiépítette hálózatát Törökországban, amiben két tényező is segített a szervezetnek. Egyfelől az a török kormányzati politika, hogy Ankara a migrációs válság első éveiben megengedőbb fellépést irányzott elő az iszlamista szervezetekkel szemben. A lépést az Iszlám Állam esetében azzal indokolták, hogy a szervezet ellenségesen viszonyult mind az Aszad-kormányhoz, mind pedig a PKK-hoz²⁹ köthető kurd harcosokkal szemben, ami megfelelt a török külpolitikai irányoknak. A másik aspektus, amely szintén hatással lehetett a radikális szervezet törökországi működésére, hogy a török politikai vezetés sokáig úgy vélte, a PKK nagyobb fenyegetést jelent az ország számára, mint az iszlamisták. 2014 és 2015 között a török rendvédelmi erők szinte alig hajtottak végre terrorelhárító műveletet az Iszlám Állam vagy más dzsihadista terrorszervezet ellen. A biztonsági környezet 2016 elején annyiban változott meg, hogy a rendőrség nagyobb figyelmet fordított az iszlamista szervezetek felderítésére és működésük ellenőrzésére, azonban még ekkor elsősorban reaktív és nem proaktív, a cselekményekre reagáló és nem az elkövetést megelőző intézkedésekkel.³⁰ A török politikai vezetés 2016-ban az ország területén átutazó külföldi terrorista harcosok feltartóztatásával is csak másodlagosan foglalkozott.³¹ Ennek következtében a kis-ázsiai országban keresztül több ezer dzsiha-

²⁵ Kibris: *İşte hain saldırıdaki yılının başı! Tek kol..* 2016. július 1.

²⁶ Cumhuriyet: *Reina saldırganının eşi dahil 11 kişi tutuklandı.* 2017. február 3.

²⁷ Gündem: *İddianameden: IŞİD Ankara'da okullar açtı, çocuklara karne dağıttı.* 2017. március 3.

²⁸ Cumhuriyet: *Havalimanı bombacısı İstanbul'da eğitilmiş.* (2017. március 3.).

²⁹ Kurd Munkáspárt (*Partiya Karkerên Kurdistan*).

³⁰ Ahmet S. Yayla – Anne Speckhard: *The ISIS Istanbul Reina Night Club Attack: A Lesson in What Happens When One Invites Cannibals to Dinner.* *Huffington Post*, 2017. január 2.

³¹ Rukmini Callimachi: *Turkey, a Conduit for Fighters Joining ISIS, Begins to Feel Its Wrath.* *The New York Times*, 2016. június 30.

dista harcos utazott át, hogy részt vegyen a Szíriában zajló harci cselekményekben és ezzel a kalifátus létrehozásában.³²

A szíriai polgárháború eszkalálódásával menekültek tömegei érkeztek illegálisan Törökországba, ami a beszivárgó külföldi harcosok mellett további biztonsági kockázatot jelentett, különösen a határ menti települések számára. A kis-ázsiai országban megjelenő mintegy 3,7 millió szír menekültből körülbelül 1,2 millió jelenleg is a határ menti Hatay, Gaziantep, Kilis, Şanlıurfa és Mardin települések menekülttáborában, valamint a nagyobb városok közterületein él.³³

A Reina szórakozóhelynél elkövetett terrorcselekmény rávilágított az Iszlám Állam növekvő jelenlétére az országban, ami cselekvésre ösztönözte a politikai döntéshozókat és a török rendvédelmi szerveket. A nyomozások során megállapították, hogy a terrorszervezet beágyazottan működött az országban, a nagyobb városokban kiterjedt hálózatokkal rendelkezik, támogatói és logisztikai háttere is jelentős. A török rendőrség és a titkosszolgálatok ekkor már kiemelt figyelmet fordítottak az online radikalizációra, valamint a terroristák által használt titkosított üzenetküldő szolgáltatások feltérképezésére. A Reina terrorcselekmény is megmutatta, hogy az Iszlám Állam részéről Törökországban egy hatékonyan együttműködő hálózatot hoztak létre. Egyértelművé vált, hogy a sejtek felderítésére a török terrorelhárító szervezetnek hatékonyabb és összehangoltabb működésre van szükségük, amely az értékelő-elemző központok technikai és humán erőforrás megerősítését eredményezte. Az ellenintézkedések gyors bevezetésénél szempontként jelentkezett, hogy a további, külföldiek által látogatott szórakozóhelyek vagy diplomáciai képviseltek, kereskedelmi központok ellen elkövetett további terrorcselekmények negatív gazdasági hatással lehetnek Törökországra.³⁴

A fenyegetés deklaráltan is megjelent, az Iszlám Állam ugyanis a *Rumiyah* elnevezésű propagandakiadványának 2017. január 6-ai, ötödik számában nyíltan háborút hirdetett Törökország ellen. A terrorszervezet értelmezésében az erőszakos fellépést Törökországgal szemben az ország NATO-tagsága, szekuláris berendezkedése, az Iszlám Állam ellen Szíriában és Törökországban végrehajtott biztonsági és katonai intézkedései, valamint az iraki síita kormányzat politikai támogatása indokolja.³⁵

4. Az Iszlám Állam rakétakapacitásai és a török védelmi ipar válaszlépései

A török rendvédelemnek és honvédelemnek azonban nemcsak a konspirált és fedett módszerekkel előkészített támadásokkal, hanem az Iszlám Állam által használt haditechnikai eszközökkel szemben is védekeznie kellett. A terrorszervezet 2016. január és május között több mint 70 rakétatámadást indított törökországi célpontok ellen,

³² Ashley Kirk: Iraq and Syria: How Many Foreign Fighters are Fighting for ISIL? *The Telegraph*, 2016. március 24.

³³ Daily Sabah: *Turkish border cities host almost half of Syrian refugees*. 2018. január 9.

³⁴ Yayla (2017): i. m. 14.

³⁵ Remy Mahzam: *Rumiyah – Jihadist Propaganda & Information Warfare in Cyberspace. Counter Terrorist Trends and Analyses*, 9. (2017), 3. 8–14.

aminek következtében Kilis városában legalább 21 ember életét veszítette. Ezekben a hónapokban a dzsihadisták a szír kormányerőktől megszerzett szovjet haditechnikát, katyusa rakéta-sorozatvetőket használtak a szír–török határon, török célpontok megsemmisítése érdekében. Az eszközt a terroristák átalakították a mozgékonyság érdekében, és olyan változata is megjelent, amely a támadások megkezdésekor egy időzítő segítségével nélkülözni tudta a működtető személyzet jelenlétét. A másik ilyen haditechnikai eszköz, amelyet az Iszlám Állam használt, a katyusához hasonló, annak továbbfejlesztett változata a BM-21 Grad 122 mm-es rakétasorozatvető-rendszer volt, amely vegyi anyagok célba juttatására is képes, növelve ezzel Törökország számára a fenyegetettség mértékét. A sorozatvető rakétái VX, szarin és hidrogén-cianid idegmérgek használatát is lehetővé tette, ami komoly kihívást jelenthetett volna a török védelmi erők számára. Komoly regionális biztonsági kockázatot rejtett, hogy a terrorszervezet ebben az időben a szíriai klórgáz- és az iraki mustárgázkészletekhez való hozzáférés lehetőségét is kereste.³⁶ Érzékelve a fenyegetettség növekedését, a török védelmi ipar egy új rakétavédelmi rendszer kifejlesztésének feladatát kapta a török kormányzattól. Az új eszköz célja és elsődleges feladata az Iszlám Állam területéről a török városok ellen indított rakétatámadások megakadályozása és elhárítása volt. Ebben az esetben azonban nem egy klasszikus értelemben vett rakétavédelmi rendszerről volt szó, hanem egy úgynevezett nem irányítható harcászati rakéták és tűzérési lövedékek megsemmisítésére szolgáló (*counter rocket, artillery and mortar* – C-RAM) védelmi rendszerről. Fikri İşik török védelmi miniszter szerint a fejlesztés azért is indokolt volt, mivel a hadsereg számára mindig is nehézséget okozott a rövid hatótávolságú rakéták, mint például a katyusák elleni védelem.³⁷

Az új török védelmi rendszer, amelyet Korkut névre kereszteltek, paramétereit tekintve az Izrael állam által alkalmazott Vaskupolával (*Iron Dome*) mutat hasonlóságot (2. ábra). A fegyverrendszer rendeltetése a 4 és 70 km közötti hatótávolsággal rendelkező föld-föld rakéták megsemmisítése, azok célba érkezése előtt. A Korkut rendszer alapját egy önjáró légvédelmi eszköz képezi, amely képes akár percenként 1100 lövés leadásával még a becsapódás előtt megsemmisíteni az ellenséges rakétákat. A fegyvert a katonai rádiókat és védelmi elektronikai rendszereket is előállító Aselsan török védelemipari cég gyártja.

2016-ban az Iszlám Állam indította rakétatámadások miatt Törökország kiemelten kezelte a Korkut rendszer gyártási folyamatának felgyorsítását. A terrorszervezet által a lakott területek ellen intézett támadások okozta veszteségek következtében a helyi lakosság körében kialakult félelem és pánik is arra ösztönözte a török kormányzatot, hogy prioritásként kezelje a helyzetet, és a lehető legrövidebb időn belül a török védelmi ipar kifejlessze és legyártsa az új rakétavédelmi rendszert.³⁸

³⁶ Can Kasapoglu: *Turkey's War of Attrition With the Islamic State: The Rocket Threat*. Policy Watch. Washington, The Washington Institute for Near East Policy, 2016. 3.

³⁷ Kasapoglu (2016): i. m. 2.

³⁸ Kasapoglu (2016): i. m. 2–3.

2. ábra: Korkut – 35 mm-es önjáró légvédelmi rendszer

Forrás: Military Today

5. Következtetések és zárógondolatok

Az Iszlám Állam létrejötte, majd előretörése az egész közel-keleti régiót érintő átalakulás egyik elemeként és következményeként értékelhető. A tanulmány az Iszlám Állam Törökországban kifejtett művelleti tevékenységére és kiépített hálózati kapacitásaira próbált rávilágítani.

A terrorszervezet jelenleg visszaszorult Szíriában, ugyanakkor továbbra is biztonsági kockázatot jelent az Iszlám Állam által képviselt eszme és ideológia terjedése és terjesztése, amely megfelelő közegben könnyen utat tud találni magának nemcsak a közel-keleti, de a nyugati társadalmak egyes csoportjaiban is. A szervezet deklarált célja, hogy egy „világkalifátus” jöjjön létre, amellyel geopolitikai tényezővé kíván válni. Az Iszlám Állam radikális ideológiája nemcsak a más vallási irányt követőket, hanem a mérsékelt irányt magukénak valló muszlimokat és szervezeteket is fenyegetheti.

Az Iszlám Állam jelentette kihívások sokfélék lehetnek, amelyek kezelése az egymást kiegészítő és a különböző eszközök integrált módon való alkalmazásával lehet eredményes. A terrorszervezet soraiban harcoló külföldi terrorista harcosok problematikája jelenti az egyik leginkább akut fenyegetést Európa és a nyugati világ államai számára. A Szíriában harcoló külföldi harcosok száma 2015 végén körülbelül 27–33 ezer főre volt tehető, akik legalább 86 országból érkeztek.³⁹ Harci tapasztalatuk mellett a radikálisok különböző kiképzéseken vettek részt, és ezáltal speciális képzettségre tettek szert, aminek következtében a visszatérésük komoly nemzetbiztonsági kockázatot és kihívást jelenthet a „kibocsátó” országokra nézve.

Törökország a szíriai polgárháború eskalációjával párhuzamosan egyre inkább az Iszlám Állam működési területévé vált, jól mutatja ezt a terrorszervezet erőteljes hálózatépítő és toborzó tevékenysége. A kis-ázsiai ország az Iszlám Állam számára logisztikai bázisként is működött, valamint menedékházakat is kialakítottak. A török határvédelem megerősítése jelentősen csökkentette a Szíria irányából érkező migrációs

³⁹ Thomas Hegghammer: The Rise of Muslim Foreign Fighters. *International Security*, 35. (2010), 3. 53–94.

nyomást, ami egyben csökkentette a terrorgyanús személyek beutazási lehetőségeit az országba. A biztonsági kockázatok kezelésének folyamatába a török védelmi ipar is bekapcsolódott. Az Iszlám Állam rakétái jelentette fenyegetések ellen a török hadsereg új védelmi fegyverrendszert fejlesztett ki, amely hatékonyan képes elhárítani a rövid hatótávolságú rakéták támadásait.

Az elmúlt évek geopolitikai változásainak következtében jól látható, hogy jelentősen átalakult a terrorizmus cél- és eszközrendszere, valamint a megjelenési formája. Szíriai és iraki területeinek elvesztése után az Iszlám Állam új, illetve megújuló szervezeteket, sejtákat, valamint földrajzi góccokat hozhat létre, és a meglévő erőforrásainak nagy részét valószínűleg a külföldön elkövetett merényletekre próbálja majd fordítani. A robbanásszerű technikai és informatikai fejlődésnek köszönhetően jelentősen megváltoztak a kommunikációs fórumok is, beleértve az egyes terrorszervezetek, sejtek közötti titkosított információcsere lehetőségét. A dzsihadista csoportok esetében bizonyítást nyert, hogy hatékonyan képesek az internetet, azon belül is a közösségi felületeket használni, legyen szó médiakampányról, befolyásolásról, toborzásról vagy radikalizációról.

Felhasznált irodalom

- Altın, Elif: Son dakika... Reina katliamcisından şok ifadeler! Oğlunun intihar eylemcisi olmasını istemiş. *Milliyet*, 2017. február 12. Online: www.milliyet.com.tr/gundem/son-dakika-reina-katliamcisindan-sok-ifadeler-oglunun-intihar-eylemcisi-olmasini-istemis-2394417
- Altuncu, Özgür – Idris Tiftikci: Reina saldırganının evinden çıkan Türkçe not! *Hurriyet*, 2017. január 17. Online: www.hurriyet.com.tr/gundem/teroristin-yakalandigi-evde-iliginc-not-40338132
- Basaran, Ezgi: Secular Citizens of Turkey Have Never Felt So Alone. *The Washington Post*, 2017. január 3. Online: www.washingtonpost.com/posteverything/wp/2017/01/03/secular-citizens-of-turkey-have-never-felt-so-alone/
- Callimachi, Rukmini: Turkey, a Conduit for Fighters Joining ISIS, Begins to Feel Its Wrath. *The New York Times*, 2016. június 29. Online: www.nytimes.com/2016/06/30/world/middleeast/turkey-a-conduit-for-fighters-joining-isis-begins-to-feel-its-wrath.html
- CNN Turk: *DEAŞ'ın ,kadi'sı Yasser Mohammed Salem Radown tutuklandı*. 2017. január 25. Online: www.cnnturk.com/turkiye/deasin-kadisi-yasser-mohammed-salem-radown-tutuklandi
- Cumhuriyet: *Reina saldırganının eşi dahil 11 kişi tutuklandı*. 2017. február 4. Online: www.cumhuriyet.com.tr/haber/reina-saldirganinin-esi-dahil-11-kisi-tutuklandi-670237
- Cumhuriyet: *Havalimanı bombacısı İstanbul'da eğitilmiş*. 2017. március 3. Online: www.cumhuriyet.com.tr/haber/havalimani-bombacisi-istanbulda-egitilmis-bir-kisi-35-hucre-evi-kiralamis-689829
- Daily Sabah: *Turkish border cities host almost half of Syrian refugees*. 2018. január 9. Online: www.dailysabah.com/turkey/2018/01/09/turkish-border-cities-host-almost-half-of-syrian-refugees

- Gambhir, Harleen: Isis Declares Governorate in Russia's North Caucasus Region. *Institute for the Study of War*, 2015. június 23. Online: www.understandingwar.org/backgrounder/isis-declares-governorate-russia%E2%80%99s-north-caucasus-region
- Gerwehr, Scott – Sara Daly: *Al-Qaida: Terrorist Selection and Recruitment*. RAND Report, 2016. Online: www.rand.org/pubs/reprints/RP1214.html
- Grimaldi, S. G. – Selim Koru: Is the Islamic State Trying to Draw Turkey into Syria? *Texas National Security Review*, 2016. május 13. Online: <https://warontherocks.com/2016/05/is-the-islamic-state-trying-to-draw-turkey-into-syria/>
- Gündem: *İddianameden: IŞİD Ankara'da okullar açtı, çocuklara karne dağıttı*. 2017. március 3. Online: www.gundemotuzbes.com/iddianameden-isid-ankara-da-okullar-acti-cocuklara-karne-dagitti/20960/
- Güvenç, Duygu: Bombadan 10 gün geçti, açıklama yok. *Cumhuriyet*, 2016. július 6. Online: www.cumhuriyet.com.tr/haber/bombadan-10-gun-gecti-aciklama-yok-563041
- Hegghammer, Thomas: The Rise of Muslim Foreign Fighters. *International Security*, 35. (2010), 3. 53–94. Online: https://doi.org/10.1162/ISEC_a_00023
- Kasapoglu, Can: *Turkey's War of Attrition With the Islamic State: The Rocket Threat*. Policy Watch. Washington, The Washington Institute for Near East Policy, 2016.
- Kibris: *İşte hain saldırıdaki yılanın başı! Tek kol..*, 2016. július 1. Online: www.kibris724.com/iste-hain-saldiridaki-yilanin-basi-tek-kol-80665h.htm
- Kirk, Ashley: Iraq and Syria: How Many Foreign Fighters are Fighting for ISIL?, *The Telegraph*, 2016. március 24. Online: www.telegraph.co.uk/news/2016/03/29/iraq-and-syria-how-many-foreign-fighters-are-fighting-for-isil/
- Mahzam, Remy: Rumiya – Jihadist Propaganda & Information Warfare in Cyberspace. *Counter Terrorist Trends and Analyses*, 9. (2017), 3. 8–14. Online: www.jstor.org/stable/26351502?seq=4#metadata_info_tab_contents
- MTI: Törökország újabb 290 kilométer falat épített a szír határra. *Origo*, 2017. február 26. Online: www.origo.hu/nagyvilag/20170226-torokorszag-elkeszult-a-szir-ai-hataron-epulo-fal-290-kilometeres-szakaszaval.html
- Sönmez, Göktuğ: *Reina Saldırısı, Maşaripov ve Orta Asya'da Radikalleşme*. ORSAM Bölgesel Gelişmeler Değerlendirmesi, 2017. no. 56. Online: https://orsam.org.tr/d_hbanaliz/56tr.pdf
- Stein, Aaron: Islamic State Network in Turkey, Recruitment for the Caliphate. *Atlantic Council*, 2016. Online: www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/issue-brief/islamic-state-networks-in-turkey/
- Tahiroglu, Merve – Jonathan Schanzer: Islamic State Networks in Turkey. *Foundation for Defense of Democracies*, 2017. március 29. Online: www.fdd.org/analysis/2017/03/29/islamic-state-networks-in-turkey/
- Ulusal: *Reina saldırganı Abdulkadir Masharipov'un eşi Zarina Nurullayeva, IŞİD'in kaçırdığı oğlunun bulunmasını istedi*. 2017. február 4. Online: www.ulusal.com.tr/gundem/reina-saldirigani-abdulkadir-masharipovun-esi-zarina-nurullayeva-isid-in-kacirdigi-oglunun-bulunmasini-istedi-h143060.html

- United States Institute of Peace: *The Jihadi Threat: ISIS, Al Qaeda and Beyond*. (2016. december 12.). Online: www.usip.org/publications/2016/12/jihadi-threat-isis-al-qaeda-and-beyond
- Yayla, Ahmet S.: The Reina Nightclub Attack and the Islamic State Threat to Turkey. *CTC Sentinel*, 10. (2017), 3. 9–17. Online: <https://ctc.usma.edu/the-reina-nightclub-attack-and-the-islamic-state-threat-to-turkey/>
- Yayla, Ahmet S. – Anne Speckhard: The ISIS Istanbul Reina Night Club Attack: A Lesson in What Happens When One Invites Cannibals to Dinner. *Huffington Post*, 2017. január 2.
- Yeşiltaş, Murat: *Neighboring a Civil War – Turkey’s Border Security with Syria*. SETA, 2015. Online: http://file.setav.org/Files/Pdf/20151028162016_analysis_17.pdf